

FÖRDJUPNING

Regeringens reformer och ekonomiska drivkrafter för arbete

De senaste åren har flera förändringar i skatte- och transfereeringssystemet genomförts. Bland annat har arbetslöshetsersättningen sänkts, ett jobbskatteavdrag har införts i fyra steg och skiktgränsen för den statliga inkomstskatten har höjts. Dessa reformer har ökat den ekonomiska avkastningen av att förvärvsarbete jämfört med att inte arbeta. De ökade ekonomiska drivkrafterna för arbetslösa⁵⁶ att komma i arbete och för dem som arbetar att arbeta mer studeras närmare i denna fördjupning med hjälp av så kallade marginal- och tröskeleffekter.⁵⁷

ATT MÄTA EKONOMISKA DRIVKRAFTER

Det finns en mängd olika mått för att mäta ekonomiska drivkrafter för arbete.⁵⁸ Dessa mått kan delas in i två huvudgrupper: marginella och diskretionära mått.

De marginella måtten mäter hur skatter och transfereringar påverkar avkastningen av att arbeta mer för dem som är i arbete. Här handlar det ytterst om att analysera hur en liten (marginell) ökning av bruttoinkomsten påverkar nettoinkomsten och därmed de ekonomiska incitamenten att arbeta fler timmar (den så kallade intensiva marginalen). Vanligtvis mäter man den andel av bruttoinkomstökningen som inte kommer individen till godo. Detta mått kallas **marginaleffekt** och definieras som:

$$ME = \frac{(W_2 - W_1) - (Y_2 - Y_1)}{W_2 - W_1} = 1 - \frac{Y_2 - Y_1}{W_2 - W_1}, \quad (1)$$

där W_2 avser individens bruttoinkomst efter en given inkomstökning medan W_1 avser individens bruttoinkomst före inkomstökningen. Förändringen av individens bruttoinkomst som kommer av inkomstförändringen representeras därför av $W_2 - W_1$. På motsvarande sätt representerar $Y_2 - Y_1$ förändring-

⁵⁶ Arbetslösa definieras i denna fördjupning som individer som någon gång under året har uppburit arbetslöshetsersättning (till garantinivå eller inkomstrelaterad). Individer som inte är anslutna till någon a-kassa antas erhålla ersättning till garantinivå. Individer som står utanför arbetskraften är med andra ord ej inkluderade i beräkningarna.

⁵⁷ För en analys av tröskeleffekter för sjukskrivna och individer med sjuk- eller aktivitetsersättning, se Andrén, T., J. Vartiainen och J. von Greiff, "Ekonomiska drivkrafter för arbete", kommande specialstudie nummer 21, Konjunkturinstitutet.

⁵⁸ För en diskussion se till exempel *Vem tjänar på att arbeta?, bilaga 14 till Långtidsutredningen 2003/04*, SOU 2004:2.

en i individens disponibla inkomst. Täljaren (i det vänstra uttrycket) representerar därmed hur mycket av bruttolönsökningen som inte tillfaller individen efter att hänsyn tagits till att skatten ökar och/eller transfereringsinkomsterna minskar. Dividerat med bruttolönsökningen ger detta marginaleffekten.

De diskretionära måtten beskriver den tröskel eller det utbyte i ekonomiska termer som finns för att ta steget från icke-arbete till arbete. I det här fallet handlar det om de ekonomiska incitament som är relevanta för en individ som inte arbetar men som potentiellt skulle kunna arbeta hel- eller deltid (den så kallade extensiva marginalen). **Tröskeleffekten** beskriver hur stor andel av bruttolönen som individen *inte* får behålla när hon går från icke-arbete till arbete. Tröskeleffekten ges av följande uttryck:

$$TE = \frac{W_w - (Y_w - Y_{w=0})}{W_w} = 1 - \frac{Y_w - Y_{w=0}}{W_w}, \quad (2)$$

där W_w avser individens bruttolön vid arbete.

En mer fullständig genomgång av marginella och diskretionära mått på ekonomiska drivkrafter presenteras i en ny specialstudie.⁵⁹ I denna specialstudie finns det dessutom ytterligare beräkningar och analyser kring de ekonomiska drivkrafterna för arbete.

BERÄKNADE FÖRÄNDRINGAR AV DE EKONOMISKA DRIVKRAFTERNA

I tabell 48 presenteras hur den genomsnittliga tröskeleffekten för arbetslösa och marginaleffekten för dem som arbetar har förändrats mellan 2006 och 2010. I tabellen redovisas även i vilken omfattning effekterna härstammar från ökade skatter eller minskade transfereringsinkomster.⁶⁰ Beräkningarna har gjorts med hjälp av Statistiska centralbyråns mikrosimuleringsmodell FASIT. Förändringar av tröskeleffekterna under den studerade perioden reflekterar förändrade regler i skatte- och transfereringssystemet, men även förändrad sammansättning av gruppen som arbetar. Genomsnittliga marginal- och tröskeleffekter på-

⁵⁹ Andrén, T., J. Vartiainen och J. von Greiff, "Ekonomiska drivkrafter för arbete", kommande specialstudie nummer 21, Konjunkturinstitutet.

⁶⁰ Den förhöjda finansieringsavgiften till a-kassan ersattes den 1 juli 2008 av en arbetslöshetsavgift. Den förhöjda finansieringsavgiften betalades av samtliga a-kasseanslutna (arbetslösa och i arbete) medan arbetslöshetsavgiften endast betalas av dem som är a-kasseanslutna och i arbete. Effekter av införandet av arbetslöshetsavgiften inkluderas ej i beräkningarna. Det är inte självklart huruvida denna avgift ska inkluderas eller ej, eftersom medlemskap i a-kassa är frivilligt. Effekten på tröskeleffekterna bör hur som helst vara liten.

verkas av sammansättningen i ekonomin, eftersom storleken på dessa effekter är olika beroende på löneinkomstens storlek.⁶¹

Tabell 48 Genomsnittliga marginaleffekter för individer i arbete och tröskeeffekter för arbetslösa

Procent respektive procentenheter

	2006	2007	2008	2009	2010	2006– 2010
Marginaleffekt	41,3	38,9	38,1	36,0	36,4	–4,9
Inkomstskatter	38,8	36,6	36,2	33,9	34,1	–4,7
Transfereringsinkomster	2,5	2,3	2,0	2,1	2,3	–0,2
Tröskeeffekt arbetslösa	75,3	70,2	68,5	67,3	66,9	–8,4
Inkomstskatter	15,2	13,6	13,8	12,4	11,2	–4,0
Transfereringsinkomster	60,1	56,6	54,7	54,9	55,7	–4,4

Anm. Urvalet är begränsat till individer 20–64 år som varit bosatta i Sverige hela året. Individer med näringsinkomster eller studiemedel har exkluderats. Vid beräkningen av marginaleffekter har även individer med pension exkluderats (hel- eller deltid). Beräkningarna har gjorts i FASIT 2006 version 4, 2007 version 3 och 2008 version 4 (HEK-urvalet). Data för år 2009 och 2010 är en framskrivning, baserat på nationalräkenskaperna och prognoserna i *Konjunkturläget*, september 2010, av 2008 års data. Arbetslösa definieras som individer som erhållit arbetslöshetsersättning någon gång under året. Tröskeeffekterna är viktade med tid i arbetslöshet. Viktningen har gjorts för att tröskeeffekterna ska representera befolkningen i en specifik tidpunkt.

Källa: Konjunkturinstitutet, FASIT 2006–2008.

Som framgår av tabell 48 minskar marginaleffekten mellan 2006 och 2010. Detta innebär att de som arbetar i genomsnitt får behålla mer av en löneökning i år jämfört med 2006. Den största förändringen av marginaleffekten sker mellan 2006 och 2007. Det beror på att det första steget i jobbskatteavdraget, som infördes den 1 januari 2007, var betydligt mer omfattande än de tre följande stegen (som infördes den 1 januari 2008, den 1 januari 2009 respektive den 1 januari 2010). Sammantaget minskar marginaleffekten med 4,9 procentenheter mellan 2006 och 2010, vilket motsvarar 12 procent av den totala marginaleffekten 2006. Detta beror framför allt på lägre marginalsatser på förvärvsinkomster, men även minskade transfereringsinkomster bidrar något till minskningen.

Även tröskeeffekten för arbetslösa minskar mellan 2006 och 2010. Det innebär att de ekonomiska drivkrafterna att gå från arbetslöshet till arbete har ökat. Som framgår av näst sista raden i tabell 48 minskar andelen av lönen som individen får betala i skatt då den går från arbetslöshet till arbete. Detta är en följd av både jobbskatteavdragen och höjningen av skiktgränsen för statlig inkomstskatt. Minskningen är även i detta fall störst mel-

⁶¹ I normalfallet förlorar lågavlönade individer i större utsträckning än högavlönade sitt arbete i lågkonjunkturer. På grund av progressiviteten i skattesystemet har lågavlönade individer lägre marginalsatt, vilket innebär en negativ sammansättningseffekt i lågkonjunkturer (det vill säga lägre marginaleffekt). En sådan sammansättningseffekt kan vara en förklaring till att marginaleffekten är lägre 2009 än 2010, trots att det fjärde jobbskatteavdraget infördes den 1 januari 2010.

lan 2006 och 2007, vilket också förklaras av det omfattande första steget i jobbskatteavdraget. Mellan 2006 och 2007 minskade även tröskeleffekterna till följd av att ersättningsnivån i a-kassan sänktes den 1 januari 2007. Detta synliggörs av det minskade bidraget från transfereringsinkomster.

Sammanfattningsvis har både marginaleffekten och tröskeleffekten minskat markant sedan 2006. Med andra ord har de ekonomiska incitamenten förstärkts både för arbetslösa (att komma i arbete) och för dem som har ett arbete (att arbeta mer). Samtidigt kan det konstateras att detta går hand i hand med att de ekonomiska skillnaderna mellan arbetslösa och individer i arbete har ökat sedan 2006.

LÅNGSIKTIGA EFFEKTER PÅ SYSSELSÄTTNINGEN

De ökade ekonomiska incitamenten att gå från arbetslöshet till arbete och att arbeta mer för dem som har ett jobb kan på lång sikt innebära att antalet arbetade timmar i ekonomin ökar. Jobbskatteavdraget, som till största del förklarar minskningen i tröskeleffekten, är dock konstruerat på ett sådant sätt att den genomsnittliga skatten sänks mer än marginals-katten för de flesta individer. Att den genomsnittliga skatten sänks innebär att nettolönen stiger vid oförändrat antal arbetade timmar. Denna effekt kan i sig förväntas verka återhållande på utbudet av antalet arbetade timmar från de individer som redan förvärvsarbetar (den så kallade inkomsteffekten). Det motverkar då de ovan beskrivna utbudshöjande effekterna. Mekanismen bakom detta är att de som arbetar inte behöver arbeta lika mycket för att uppnå en viss inkomstnivå och därför tenderar att minska sitt arbetsutbud. Konjunkturinstitutets samlade bedömning är dock att de genomförda reformerna på lång sikt varaktigt kommer att öka arbetsutbudet och därmed sysselsättningen.⁶²

Slutligen är det viktigt att notera att ökade ekonomiska skillnader mellan de individer som har ett arbete och de som inte har ett arbete kan vara positivt ur ett sysselsättningsperspektiv, men det innebär samtidigt större inkomstskillnader mellan olika grupper i samhället. Det är bland annat därför inte självklart att förändringarna är att betrakta som välfärdshöjande i ett bredare perspektiv, trots att de medför en högre BNP.

---

⁶² Se vidare "Yttrande om promemorian Ett förstärkt jobbskatteavdrag", remissyttrande, 2009, Konjunkturinstitutet, www.konj.se; "Yttrande om promemorian "Sänkt skatt på förvärvsinkomster"", remissyttrande, 2008, Konjunkturinstitutet, www.konj.se; "Yttrande om promemorian "Ett förstärkt jobbskatteavdrag"", remissyttrande, 2007, Konjunkturinstitutet, www.konj.se; fördjupningen "Reformer ökar drivkrafter för arbete", *Konjunkturläget*, december 2006.